

Mendemondák Skizofréniában*

Már nem érzem magam színpadon, innen tudom, hogy gyógyulok. Az élet leegyszerűsödik. Nyugodtan beszélhetek, senki nem figyel. A poloskák a lakásunk falában elvástak, mint a rossz fogak.

De én mégis bátor voltam.

Annny mindenkire meg akartam menteni.

Néha meglódítom a pillangós szatyrom. Esik az eső, Isten esője, mert én, a gyereke, szorongok.

Félek a terroristáktól. Itt vannak. Érzem. Járatok vannak a mélyben. Járatok maradtak itt, a börtön Dániában.

A háború nem múlt el. Tovább élt, terebélyesedett, a járatok kiépültek, egyre csak szerveződtek, itt vagyok a sulis előtt, és bekiabálok a portásnak.

Annnyira kövér, hogy arca sincs. Mintha maszkot hordana. Nem látom a tekintetét.

Foltnyi hajnal az ég.

Az igazgatóhelyettes kihajol az egyik ablakon.

44

Bekukkantott a csupa üveg lakásba a nap, és vérbe borította a narancs-sárga, citromsárga, okker és zöld színben játszó falakat, a gyászoló, óriási bronzmenórát, ami a Féligmeddigpárom anyjának síremléke lett volna, de végül mind az összes halotté lett, akik a holokausztban és az újabb és újabb holokausztokban meghaltak.

Vagyis nem látszik rajtam.

Nem tartozom közéjük. Közéjük sem. Ha depis vagyok, élettelen lesz az arcom. Akkor nem zsidós. Semmilyen. Nincs is arcom, ha depis vagyok, csak szemem, szájam, fülem, mint egy gumibabának.

Izraelben csak egy semmi kis lila blúzt hordtam, és egy kék selyemszövésű rövidgatyát. A Féligmeddig minden este rám szólt, hogy mossam ki, reggel megpörgetett a tengelyem körül, és egy gőzölgő műanyag szerkentyűt végighúzott pörgő mivoltomon.

– Trendelli – röhögtek Amírral. – Trendelli!

Ennyit még én is értettem.

Amír egyszer komolyan rám szólt.

– Nem beszélj hozzám.

– Beszélj ivritül! – mondta a Féligmeddig.

---

* Részlet egy megjelenés előtt álló kisregényből, melynek főhőse tudathasadással küzd egy meghasadt világban – TBJ.

– Beszélj angolul!
Vagy kézzel-lábbal, de beszélj végre!

Ivritül nem tudtam.
Az angolomat se értette Amír.
Végül sírva bevettem magam a szobánkba, Thomas Mannt olvastam, a József és testvéreit.
Úgy tűnt, nem szeretnek itt.
Nem fogadják el a depimet.

– Fukar vagy a mosollyal! Légy boldog, Judit! Boldog! – idegesítettek itt is, ott is Izraelben.

A tenger meglepett.
Szürke, zöld, narancssárga, vérpiros hullámok tornyosultak fel, elvesztetem a tájékozódási pontokat.

Izraelben lehet aludni.
Első éjjel bevettem a Leponexemet, egyre mélyebbre gurguláztam, zúgott a fülem, süllyedtem le a mélybe.
A szülőföldemen félek az alvástól. Félek az Óriástól, aki bármelyik pillanatban elhúzhatja a függönyt az ablakomon.
Hosszú-hosszú átvirrasztott éjszakák után érkeztem meg Izraelbe, hogy letegyem csontokkal és halálfejekkel teli batyumat, és végre elaludjak.

45

Aludtam Jeruzsálem fehér, nagyon fehér kanyargó, macskaköves utcáin, ahol mindig, mindig csak fölfelé visz az út; mentem mindenhová a Félígmédig mellett, és le-leragadt a szemem.
Fölbredtem Givat Oz kibuc kutyájára, a sófárként túlkölő ugatására, aztán aludtam tovább a Félígmédigbe kapaszkodva. Álmomban dühösen világító vadmacskaszemeket láttam.

– Menjünk Názáretbe! Szeretném megtalálni Jézust. Valamit, ami az Ő nyoma.
Egy útkereszteződés előtt álltunk Tel-Avivban. (Sikoltva fékezett egy busz, mert valakinek lent maradt a cumisüvege. A baba nagyanyja adta föl a sofőrnek.)
– Itt minden szent – kiabálta a Félígmédig. – Itt mindenhol ott van Jézus nyoma. Minek ehhez Názáretbe menni?

*

Rejtett úton öröklődő betegségem van. A rejtett utak mindig vonzottak.

– Ne legyen gyereked! – szokta mondani anyám. – Nem szeretsz engem. Senkit se szeretsz.

Én valaki gyerekének a gyerekének a sokezedik leképeződése vagyok.
Írtam levelet Horthynak, Rákosinak, ültém minden létező rezsim börtö-
nében, megpróbáltam fölrobbantani a csabai repülőtér üzemanyagraktárát,
Rohadj meg, anya, kiabáltam az anyámnak, ha túl korán fektetett le.

Mikor pörgök, mikor annyira pörgök, hogy elfelejtem bevenni a gyógyszerem, és beleszeretek mindenkibe, mikor legszívesebben magamhoz ölelném a világot, olyankor az édent egy hajszálrepedés választja el a pokoltól.

Izrael a szent gyümölcsök, a tel-avivi párás meleg, a kelet-jeruzsálemi gránátalmalé Izraele. Az arab árus Izraele, aki újra és újra mert nekem a rubintpiros, piros, savanykásan édes léből, Báruh Ato Adonáj, Elojhénu Meleh ha olam, aser boréj, ha pri haéc! Áldott vagy te Örökkévaló, a Világ Királya, aki teremtetted a fa gyümölcsét.

És a hajszálrepedés megjelent.

A Hamász alagutakkal fúrta tele Gázát.

A bosszú földje lett Izrael.

*

M. bácsi arról álmodozott, hogy ő az apám. Azt mondta nekem, hogy nem lehet véletlenül zöld a szemem.

Egy spermiuma anyámban ott maradhatott, eléldegélhetett évekig is. Ki tudja?!

46

Talán ez az én rejtett utam.

M. bácsi elvett egy nálánál sokkal fiatalabb kislányt, ütötte-verte, lehordta mindennek, megvert engem is, majdnem megölt, hogy bosszút álljon anyámon, aki nem szerette a testét.

Apám rettegett M. bácsitól.

Az esküvői fotón nem boldog apám arca.

Elszántan néz maga elé.

Azért is elveszem ezt a bolond zsidó nőt!

Azért is! Ha az anyám öngyilkos lesz, ha M. bácsi megölet is ezért.

*

Csak magammal foglalkozom. Nem tudom, hogyan tudnék kijönni a depimből. Lehúz a múlt. A közelmúlt. Akármerre megyek, mindenhová viszem a fejem. Súlyosan lóg rajtam, nem tudok szabadulni tőle. Mindenre emlékezik, a legkínosabb dolgaimra is. Az antidepresszáns néha fura dolgokat művel. Kiszakít a legmélyebb érzéketlenségből is, érzéki leszek, érzéki vénasszony. Emlékezem. Mindenre emlékezem. A fejem súlyos, egyre súlyosabb.

Ha beszélgetek valakivel, akkor is csak én rólam szól minden. Az emberek meghallgatnak, Zsóka is, Domna is tanácsol ezt-azt. Megyek az utcán, a telefonban elemezgetem, cincálom magam, és nem veszem észre odafönt a kövérkés felhőangyalokat, a barokkos ragyogást, a fákon a zöld leveleket, melyek hetekig állják a novemberi csípős hideget, aztán hirtelen egyszerre zuhannak le.

Mintha beleégette volna az aszfaltba magát egy vadvörös levél.

De én csak magamat látom.

Bármennyire is szégyellem viselt dolgaimat, akkor voltam szép és fiatal. A kalauz mélyen a szemembe nézett, és viccelődött a banyatankomon, aztán leemelte a vonat lépcsőin. Valahogy megéreztek a férfiak, hogy kinyíltam, mint egy megvénült virág, akinek ezer évig is eltartott a bimbózása, megéreztek, hogy száz meg száz vénlány ősem nyílt ki bennem, sóhajtozott és fölizzott, vágyva a testi szerelemre.

Szerelmes lettem a nagyapámba, én voltam Lonka néni, kútba ugrottam a méhemben boldogan úszkáló magzatommal.

Fiatalok és idősek kezdtek ki velem az utcán, szúrtak, mint a darazsak. Részeg fiatal emberek bámultak szentelenül az arcomba. Azt hittem, kapcsolatban állnak a terroristákkal, és rohantam hazáig.

*

Nincsenek barátaim. A Börtön Dániában nincsenek barátságok. Nagy-nagy terek kellenek a barátságához.

Mamut a szellemei közé ment. Festette, festette a fák arcát.

Aztán már csak ücsörgött a számítógép előtt, hallgatta a Klubrádiót, gondolatban újra és újra meggyilkolta azt a hazaáruló tömeggyilkos toportyán féreg királyt, és sodorta magának a cigiket. A cigit választotta, nem engem.

Dana azt hiszi, leszbikus vagyok Meseország miatt.

Írtam arról a két lányról, akik szeretik egymást. Barátok, testvérek vagy szeretők. Sokat vitatkoznak ezen az olvasók.

Két lány, akiknek a szeretete mindenesetre elhozta a tavaszt az örök tél birodalmába.

Első nap az oviban ülök a terem közepén, és bömbölök.

– Át akarsz menni a másik csoportba? – kérdezi egy idegen nő.

Átsomfordálok a szomszéd terembe. Itt az idegennél is idegenebbek a gyerekek, a játékok.

Egyik délben bugyi nélkül kell végigmennem a termünkön.

Este Dosztojevszkijről mesél nekem anyám. A Bűn és bűnhődésről.

Nem megy az alvás.

A bűn, az ember bűne az, hogy bepisilt. A halál az élet ellentéte, gondolom magamban. De ebben nem vagyok biztos.

Figyelem az óvó nénit. Cik-cak, cik-cak, cikcak, jön-megy köztünk.

Attila csiklandozza a talpamat. Jó érzés melegíti át az egész testem, valami földön túli boldogság, egy izmos, napbarnított férfit látok, ő az, ő Odüsszeusz, a férfi a föld alá jut, az alagútban sivítva száguldanak a fénylő metrókocsik, izgalmam a tetőfokra hág, amikor az óvó néni fölkelte Attilát, és egy kislányt fektet mellém. Összeszorítom a szemem, a kislány is csiklandozni kezdi a talpam, de ez nem érdekes.

Ma jobb akarok lenni, mint tegnap voltam, ma többet akarok tudni, mint tegnap tudtam. Minden reggel robban a bé betű. A gyerekek kis csoportokban török a fejüket a függvényen, én nem tudok befurakodni egyik kiscsoportba se. Elküldenek mindenhonnan, csak nézem a hátukat.

Júlia néni finn dalokat énekel, az ölébe bújok, de kidob. Letottyanak a padlóra.

Júlia néninek jelenteni kell. Jelenteni kell mindent, amit nem értünk, ami furcsa.

– Ki segített? – kérdezi Júlia néni.

Nagyon régen állok a táblánál a kéményes papírhajómmal, és nem tudok felelni. Nem jut eszembe a helyettesítő néni neve.

– A saját nevedet csak tudod?!

Izzad a tenyerem. Kis nyál jön ki a számon.

Anyu este a szelíd József Attilát olvassa, Holott náddal ringat, holott csobogással, kékellő derűvel, tavi csokolással. Lehet hogy szerelme felderül majd mással, de az is ringassa ilyen ringatással.

Álmomban a vallatósobában vagyok, nem tudom megmondani, hol van az arany. Istenem, ha tudnám, hol van az arany.

Makkena aranya.

*

Zöld sálas lány guggol egy autó sárhányója mögött, és pisil, fojtott kis utca ez, kiszívott már minden színt és formát a nap heve, a fák hiánya.

48

A lépcsőházban, a homorúra koptatott kőlépcsők mintha megemelnék a lépteim, a falakon freskók nyomai, kabátom súrolja a falat, vakolatdarabok pottyannak le, egy Madonna körvonalai derengenek a falon, mint gyerekkoromban a Szentkirályiban. A homályban világol egy kitárt ajtó meleg fénye, a falépcső nyikorog alattam, kígyózó lábú székek, barokkos íróasztal fogad, a székeken egy antik, meleg fényű tükör. De mit keres a székeken az a tükör?

Iszonyú dolgok történtek – mondom kifulladásra. – Az ENSZ arra kéri Izraelt, hogy türtőztesse magát, ne vágjon vissza. A britek, a franciák és még egy csomó ország népe az arabok mellett tüntet. A világ együttérez az arabokkal.

Új holokausztt van kialakulóban.

G. leül, keresztbe teszi a lábát: – És én mit segíthetek magának?

– Küldtem önnek egy novellát. Újra és újra elküldtem, tudat alatt javítottam, elvetettem részleteket és hozzátettem ezt-azt a történethez, és egyszer csak rájöttem... hogy az apámmal nem stimmel valami.

– Micsoda?

– Törölgettem a port a könyvespolcán, szóval a borzalom füzetei, amikre sikoltozó nőket vagy halottakat rajzoltak, mind németül íródtak.

Apám, ha pihen, németül olvas, szerintem ez az anyanyelve.

Puha fények hullnak a kiadó vezetőjére, úgy tűnik, hogy a székhez támasztott arannyal foncsorozott tükörből árad a fény.

– Olvasta a Berlin fölött az eget? – kérdezem.

– Filmen láttam, ne mesélje el.

– Engem is be fognak szervezni – mondom szomorúan.

*

Föl kéne valahogy ébredni. A valóságot álmodom. Azt hiszem, ez van. Átnevelőtáborokba hajtják az embereket. Akármerre nézek, mindenütt jeleket látok. Itt van az ÉS anyám ágyában. Három évig raboskodott ebben a fejtámaszos, feltámasztható ágyban, de végül világgá ment. Azóta raktárrá alakult az ágya, könyvek, füzetek, jegyzetek, és az ÉS is itt hever.

Hátha segít fölébredni. De nem. Szemvedő arcok minden oldalon. Mint a maszkok. Végsőkig kiszolgáltatott embereké. A címüket keresem. Ajaj. A tisztítóüzben. Nyilván az átnevelőtáborok egyikében készültek.

A szép szóke műsorvezetőnő a tévében még piheg, arca mosolyba merevedik, lihegve nevet, valami borzalmon mehetett keresztül az elmúlt huszonegy órában.

Gyáva vagyok. Nem akarok most bátorságpróbát. Inkább nem mozdulok ki a lakásból. Az átnevelőtáborokban a heteroszexuális értelmiségieket neveli át a csöcselék heteroszexuálissá.

Előrehajolva ülök a néma tévé előtt, már két hete nem ettem semmit, és vizet is csak este nyelek néhány kortyot, mikor beveszem a gyógyszerem.

Azt képezem, hogy ha még bírom, akkor kiszabadulnak a tűszok, és Macron is a zsidók mellé áll.

A múlt kiélesedik. Öt percen belül újragyújtani TILOS! Mikor végre a ki-nyögdécselt torz hangok értelmetlenségéből először... mikor nem is tudom... ott volt előttem a mondat diadala! Kiabáltam nevetve, sírva, öt percen belül újragyújtani TILOS! Kötáblákat láttam magam előtt, szikrázó jelenést. A törvények között ezt az egyet: öt percen belül újragyújtani TILOS!

Apám torzonborz, szakállas öregember.

Elmondom neki, hogy talán nem is az ő gyereke vagyok. Hogy attól félek, náci, mint az apja. Elalszik. Sokat alszik. Torzonborz, szúrós szemű, de eleven vénember. Még álmában is szép. A viharsarokban, itt született. Nem... igazán nem szereti az apját. Bejön a gyerekem, el akarja csenni apa tabletjét, de én közbelépek, némán dulakodunk, apa fölébred, kiejti a fiam a kezéből a tabletet, Apa rám ront, szemében gyűlölet – Ne! Apa! Ne!

Gyerekkoromban Apu sokat vitt kirándulni. Egyszer egy meredek sziklafalon másztunk, ő fölöttem, alattam a mélység. Azt éreztem, hogy nem félt, nem fél, hogy lezuhanok.

Fölhívom Zsókát. Próbálok úgy eldadogni a félelmeimet, hogyha lehallgatják a telefont, akkor se lehessen nagyon érteni.

– Nem lehet tudni, hogy mi lesz a történet vége – mondja Zsóka. – Ez az érdekes, hogy nem tudhatjuk. – Mintha értené, hogy miről beszélek. Lehet, ő biztonságban van. Mivel a barátja fideszes. Valami guru. Misztikus tornát tanít. Ilyesmit. A telefonvonal bűg.

Eszembe jut anyám. Egész életében nyomozott valami után. Meg életben is akart maradni, elkerülni az újabb és újabb holokausztokat.

– Miféle angyal ön? – kérdezte anyám, mikor még gyerek volt. Lehet egy nyilasnak hinni? Az újpesti nyilasház főnökének? Hagyni, hogy kézen fogjon, vezessen le a lépcsőn, a villamoson... akkor még nem tudta anyu, hogy a holokausztban van. Még nem volt lekönnyelve a dolog. Ott állt előtte egy kék szemű, néha úgy emlékezett, hogy derűs, jóságos tekintetű bácsi, és azt suttogetta neki, hogy ő Isten angyala.

Így utólag már nem hitt volna neki anyu, de szerencsére fogalma sem volt arról, hogy hol van. A főnök az mindenható. Ennyit tudott. Ő a Jósten, de legalábbis, esetleg, Isten angyala.

Az Assimil oldja a szorongást... az Assimil feloldoz... Apámról azt képezelem, hogy náci, mikor rosszul vagyok. És ezt mindig elmondom valakinek, akiben éppen megbízom. Ez a legnagyobb bűnöm. Meg az, hogy kamaszkoromban anyámat nem szerettem. Hiába magyarázkodom így-úgy, hogy apám ellene nevelt. Sokáig voltam kamasz. Még most is az vagyok. Végtelen idők teltek el abban a szeretetlenségben. Mikor elhagytam anyámat, egy árvát hagytam el.

Föloldozhat-e az antidepresszáns?

Az Assimil méreg. Nem jó az emésztésem, puffadok, egyszer csak annyira felpuffadtam, hogy ordítani tudtam volna a fájdalomtól... már nem szedem az Assimilt. Ahogy ürül ki a szervezetemből, lelkileg egyre jobban begörcsölök.

50

Beszélgetnem kellene egy íróval... kérdéseket föltenni. Ilyen kultúrfelelős vagyok egy pártban. A Mókus őrsben nótafa voltam. A kultúra úgy hull le rólam, mint másról a ruha a boldog szerelemben..., írta J. A.

Nincs, ami lehulljon. Az Assimil hull le rólam. Nélküle meztelen vagyok. Nincs kultúráim. Alig olvastam valamit a magyaroktól. Jókai, Mikszáth derűje, a nap-sütötte régebbi korok alig érintettek. Én a sötét huszadik századba tartozom.

*

Karácsonykor meg újévkor nincs könyvtár. Olyankor alszom, sokszor csak pisilni kelek föl. Álmomban rengeteg mindent csinálok, rájövök megoldásokra az írásaimmal kapcsolatban, úgy fellelkesülök, hogy fölébredek, de az alatt a néhány perc alatt, míg kitisztul a világ, elfelejtem, amire ráébredtem álmomban. Az ébredés nagy nagy csalódás. Rájövök, hogy Izraelben háború dúl, hogy gyűlölködik a Hezbollah, meg Szíria, meg a britek, meg a franciák, meg itthon is az antiszemiták, Zsóka már nem a barátom, Mamut nem aggodik az apámért, Mamut már nincs, egy lyukat ütött a Mindenség falára, amikor meghalt, és az a lyuk csak süvít, nem akar beforradni, ha felébredek, jeges félelem fog el, hogy mi lesz, ha egészen egyedül maradok, a bejárati ajtó nyitva, az ajtó éjjel-nappal nyitva van.

Terhesen kezdtem írni a Mendemondákat. A gyerek boksolt, pörgött-for-gott bennem, és súgott. Dallamok szólaltak meg bennem, csak le kellett őket fordítani.

Rejtett üzenet.

Rejtett irat.

Apokrif.

Az én Izraelem.

A hazácskám.

Az én katasztrófám. A zsidókat sújtó katasztrófa az időtlenségben. Mesebeli Kert. A valóságnál igazabb.

Féltem, hogy a gyerek nem lesz egészséges a gyógyszerek miatt, amiket szedtem.

Pedig éreztem én, hogy tökéletes a gyerekem és gyönyörű.

Ha ezután bármi baja esik, vagy megbetegszik, az már az én hibám lesz, a teremtés befejeződött, a többi az én felelősségem.

Azt gondoltam, a gyerek az Emberiségé lesz, annak nevelem, de a Kertet magamnak.

*

A szobám elszúrták. Kifestették, pedig én akartam kifesteni. Valaki cicceg, cirpel a mélyén... tücskök szellemei visszhangoznak. Padlizsánlilára festették a szobám, nyomasztó lilára, besötétedett, a gonoszság szobája lett. Beszerveztek. Kényszerfőnök vagyok. Ha eszem valamit, zsidókat ölnek. Ha iszom, a Dunába fojtják őket. Hiába kenem a falakra a zöld, világoszöld, fehér festékeket, nem akar eltűnni a nyomasztó lila hatás. A parketta felpúposodott, olyan púpos, hogy csak szédelegve lehet járni a szobában, csúszkálva az egyik vigasztalanul lila faltól a másikig.

*

Ha rendszeresen szedem a gyógyszert, akkor előbb-utóbb fölhalmozódik bennem.

Mikor megtelnek az idegsejtjeim és a bőröm és az agyam az antipszichotikummal, és már egészen normális vagyok, olyan, mint bárki más, udvarias, távolságtartó és kiegyensúlyozott, akkor egyszer csak megszűnnek bennem a szavak.

Nincs értelme, hogy kiejtsek vagy leírjak egyet is. Nem folytatódnak, nem következnek egymásból a gondolatok. Semmiről nem jut eszembe semmi.

Isten eltűnik, és mind a szellemek, akikkel addig diskuráltam, akik már letették földi terheiket, és van rám temérdek idejük.

A nap úgy süt le rám, mint egy csupasz lámpakörte.

Ha kiegyensúlyozódom, elálmosodom.

Ruhástul vackolom be magam a sötét pokrócom alá, és a nullpontra jutok.

Hátha az álom kiszabadít ebből a süket, egydimenziós világból, amibe a gyógyszerem sorvasztott.

*

Mendemondák a Kertben

Magába szippant az ágy, tudom, hogy csak fáradtabb és depisebb leszek, ha majd felébredek, álomban fények villóznak, dolgozom valamin makacsul és elszántan, lehet, rosszabb lesz, mint volt, lebutítom az írásaim, de visz,

lebegtet, röptet a számomra is ismeretlen cél; félálomban elindulok az iskolába, de amint ráismerek a gyümölcsfáimra és a házamra, föleszmélek, és otthon maradok.

Elkerülöm az Ősök templomát és a többi templomokat is, a csillagokat pedig csak nagy ritkán látom, ha éjszaka fölébredek, vagy ha róluk álmodom.

Aggódnak és iszonyodnak az angyalok. Botladoznak a tanácstagok a tengerparton a homokbuckák között. A nevem a legfontosabb. Kerülgetik, mintha labirintus lenne. Nem ejtik ki, de a véletlen mindig ott ólálkodik a nyelvük körül. A szavak, a nevek nem engedik sokáig, hogy elnyomják őket. Mindig rólam folyik a szó. Mintha megérezték volna a közelgő sötétséget. Vizsgálni akarnak. Értelmezni a mérhetetlent.

Egyesek azt jósolják, hogy három-négy évszázad múlva még gyerekként fogok elfonnyadni. A rabbik és a tanácstagok is célozgatnak erre. De tele-szövik szimbólumokkal a mondandójuk. Talmudi idézetekkel bonyolítják és kerülgetik a dolgot.

Jó érzés a halálomra gondolni. Szeretem a végeset, az elkerítettet. Régóta vágyom az égbolt egy darabjára, ha fejlődne egy tornyom, egy magas, nagyon magas torony! Naphosszat festek, hogy megismerjem legalább egy részét annak, amit a szárnyalók megélnék. És nemcsak a Tórárt tanulmányozom, hanem titokban eszem a Fa gyümölcséből, és megízlelem mindazt, ami az emberekkel történt a Tóra idői után.

Nem érintik ezek a történetek a képeket és a szavakat, csak állok a Fa alatt, mintha tűz harapna, mintha máglya, és azután napokig fürdik a ve-rejtékben a testem.

Otthon dúskálok az ánizsos mannában, a kertemben termett gránátalmában. Testem súlyosabb és súlyosabb, reggelente salakos, bűzös anyag vonul végig bennem, a szőlők közt guggolva eresztem ki boldogan könnyebbülve, pogánymód imádkozva: áldott legyen az elkerített test, mely magáévá teszi az ánizsos mannát, és visszaereszti a Teremtőnek salakját.

Mindig is sejtettem, hogy másmilyen a testem, mint a többi angyalé, de azért elég nagy megrázkódtatás volt, mikor először vettem észre. Mintha villám csapott volna belém, kisült a világ körülöttem, nem tudtam gondolkodni, csend volt a fejemben, különös csend, aztán eszembe jutott Hillél. Évezredekkel idősebb nálam. És orvos. Még a szó is rettegéssel tölti el anyámat. De az is lehet, hogy azóta gubbaszt gondolataim közt Hillél, mióta összeütköztünk az iskola előtt.

Szaladok kifelé az iskolakapun, úgy össze vagyok zavarodva, hogy nem emlékszem a nevemre se, csak azt tudom, hogy nemrég jöttem a világra, néhány év, néhány pillantás.

A fiúk tombolnak az égen. A lányok is szétszéledtek odafönn, eltűntek a felhőkben, a templomtornyok mögött, gurulok le a lépcsőkön, föltápászko-

dom, és futok a gyepek mellett, az áttetsző kavicsokon, át a külső kapu igazgyöngyökből fejlődött szárnyai között.

Összeütköztünk. Épp csak futó nyilallást éreztem, aztán valami kellemes melegséget a hasam és a szívem táján. Hillél nem röppent föl, még csak nem is lebegtette a szárnyát. Türelmesen várakozott.

– Baj van a helyesírással – motyogtam. Hillél tekintete elsötétedett, mint vihar előtt az ég.

Többet tud rólam, mint én magam.

*

Anyu szorong a hajnaltól, szorong az alkonyati széltől, a fülébe sodorja a földiek moráját. Nem hagy port törölgetni. Elrejt előlem mindent, ami a repülésről szól. Ha csak megpillantok egy ilyen könyvet, máris lobot vet az aggodalma, belereszketnek a könnyű kupolás házak.

Mindenkinek azt kell mondanom, hogy begyulladtak az ízületeim. Fogalma sincs az anyámnak, mennyire szenvedek ettől a hazugságtól.

Az ősök templomának a csillagos ég a mennyezete. Sokszor rosszul leszek a kíváncsi pillantásoktól. Émelygek, verejtékezek, és szeretnék fölkiáltani: Tudjátok meg, hogy nincsenek szárnyaim!

Görnyedten, lehajtott fejjel, összehúzódkodva járok. Észrevétlenül. Pici vagyok, mint egy mákszem. Játékból lebegek a levegőben. Láthatatlanná fejlődöm, néha ezt hiszem. De bárhogy igyekszem is, kimagaslok a többiek közül. Búz nagy! Mondják rám. Egyre furcsábbak a gyerekek. Kimegyek a mosdóba, de még ott se tudok imádkozni.

A tanító nénim küldetésbe ment, a helyettesítő néninek nem fér a fejébe, hogy mi lehet velem. Fűrészli a tekintetem. Egy angyalnak úgy kellene élnie, mintha nem is volna teste!

Elhatározom, hogy elmegyek Hillélhez. Már nem is tudom, az én ötletem-e. A torzonborz fűcsomók jutnak eszembe, azok az éjszakák, mikor a talmudista ablaka alatt aludtam. Éjszaka mindig odataláltam, nem is kellett figyelmem az útra, most a napfényben viszont elbizonytalanodom, fénylik a sok ezüstös arc, a topázos tekintetek, a smaragdosan derengő utak, a fák koronája összeér odafönn, egy egy pillanatra átvillámlik a levelek között az ég.

Közelebb jött a világ. Idáig rövidlátó voltam, de most megmutatják nekem a fák a rücskös-bodros törzsüket, a leveleik halványpiros ereit.

Szájamat elönti a nyál. Csak hírből ismerem, de közel van az a fa.

Valaki néz. Nem látom a homálytól. Nem angyali nézés. Nem kívülről néz, hanem a kövekből, kövek homályából.

– Te vagy Hillél anyja? – kérdezem a szamarat.

Félrefordítja a fejét, hogy jobban lásson. Végigsimogat a tekintetével, meghatottan kérdi:

– Ki az a Hillél?

És ekkor megpillantottam a Fát, felém fújta a szél fehér ágait, olyan volt, mint egy vén próféta. Első pillantásra inkább meghökkentő, mint szép, inkább szájalomra méltó, mint rettenetes, inkább fűzfa, mint almafa. Lélegzet nélkül kucorognak az almák az ágak között, mint fehér fényben a katicabogarak.

– Ugye nem te vagy a Messiás? – kérdezi a számár.

Én meg csak bámulom a fát.

A számár már nagyon öreg, azt mondja, még a Káoszban született. A Tórára se emlékszik, nemhogy az ünnepekre, áldásokra.

Végigmértem. – Te zsidó vagy? Tudom, rossz kérdés. Ezt csak mások állapíthatják meg.

Nem hagyott nyomot rajta a sok milliárd év, nem látszott öregnek, inkább kócos, árva csacsinak.

A fülemhez hajol: – A világon minden zsidó, ami vár valamire.

Jézus is meg akart halni. Ezt ki mondta? Lebeg az erdőben a mondat.

– Öngyilkos lett! – kiáltottam.

A csacsi hátrahúzta a füleit. – Ha nagyon szigorúan nézzük a dolgot, akkor elvileg öngyilkos lett, gyakorlatilag megölték.

Lehuppantam a földre, nem volt hideg, langyosan nedves füvek, mohák, férgek lélegzete keveredett a lélegzetemmel, csupa mocorgás, tüsszentés, nyújtózás, zöld remegés, lassú, végtelen ölelés ez az erdő.

– Elálmosodtál – mondta a csacsi.

– Nem ...va...gyok ál...mos – suttogtam.

– Nehogy itt érjen az éjjel. Nem angyalnak való fekhely ez. – Mélyebb és mélyebb lett a csacsi hangja, és egyre felnőttesebbek a vonásai.

– De nagyon is an... gyalnak való hely – dadogtam. – Csak most kezdek föl...ébred...ni...

– Mennem kell – mondta a számár, és mozdulatlaná tette őt a szigora. Szürke kővé lett, kövek homályává.

*

54

Ráncos, vén virágok horkoltak a parton, anya horkol, sejtelmesen, mint egy jósnő, gondolta Hillél, s mint a szívárványos pára, fölszállt a Hanuka folyó, és öntözte az angyalok vöröses, fekete, barna üstökét, a házak kupoláit, csigatornyait, és visszaereszkedett medrébe a folyó – Hillél – zúgta –, Hillél – siklott, mint a gyík, már csak kúszott, mint a krokodil, és elaludt a folyó, a hátán békanyál, szuszogott, horkant és felriadt.

A talmudista hirtelen megkívánta a levegőt, a fényt, az ablakhoz rebbent, még szédelegve az álomtól, megragadta az ablaktábla fogantyúját, euforikus erővel, mintha ki akarná tépni a táblákat a tokjukból, és lelohadt a mozdulata, mert kinyílt a hálószoobaajtó.

– Mit csinálsz, kisfiam? – kérdezte az anyja érdes, mély hangja. – A hang odasuhant a fiához, nem merte megérinteni, pedig legfeljebb a levegő rezgését érezte volna a fiú. Hillél még soha nem látta az anyját, most is csak a neszezését hallotta, ahogy az ablaktábla fogantyúját simogatja az asszony.

– Olyan nyugtalan vagy – hullámoztta a hang –, persze mindig is az voltál.

Hillél fölrántotta a rekamiét, és bevagdosta az ágyneműtartóba a párnáját, paplanát.

– Nem érdekel, hogy mi van odakinn... csak éppen... tegnap délután valaki itt járt. Te is hallhattad.

Visszabillentette a rekamiét, ami döndülve zuhant vissza az ágyneműtartóra.

– Nem hagy nyugodni ez a dolog – mormolta a fiú. – Akik megkeresnek, azok addig csöngetnek, dörömbölnek, míg ki nem nyitod nekik az ajtót, anya. De az az angyal csak ácsorgott... magában beszélt... talán nem is angyal volt, hanem Jézus...

A talmudista elpirult, ahogy kiejtette a nevet, az anyja riadtan hallgatott. Hillél az ablaktáblának támasztotta a homlokát, hunyt szemmel, összeszorított fogakkal támaszkodott a vaskos szikomorfa deszkának, mintha a nap sütötte volna a homlokát a deszkából, fény játszadozott fürtös, szóke hajában, bíbor fény derengett át hatalmas elálló fülén.

Hirtelen elpattant a deszkától, és a szárnyát felcsapva kirebbent a szobából, be a konyhába, fölhörpintette tegnapi hideg kávéját, fintorgott, undorodva burrogott egyet, aztán átrepült a dolgozószobájába, és egy – könyörgöm, ne zavarj, anya, dolgozom! – kiáltással magára csapta az ajtót.

Az asszony leheveredett a fia ágyára, és szenderegve, szaggatott halk búgással álmodozott, és az álmodozás álommá lett, az álom ijedt, szégyenteljes ébredéssé, meg-megránduló pára sűrűsödött a rekamié fölött.

Hillél az íróasztalán tornyosuló papírhalomra meredt. Legszívesebben ki dobta volna az egészet.

– Minek vigyorgok úgy mindenkire, mintha szeretném.

Az anyámat... őiránta se érzek mást, csak lelkifurdalást... és hogy milyen szép lenne... milyen szép lehet.

Valami búgott, szaggatottan, meg-megbicsaklón. – Talán a hűtőszekrény – gondolta Hillél. – Talán valaki imádkozik odakinn. Vagy egy légy zümmög ilyen furán, a Földre emlékezik... ez az anyám hangja, igen, igen, ez az ő hangja, már megint nem tudok, megint nem hagy dolgozni!

– Hübriszről, te szerencsétlen! – morogta.

Rátette a kezét az írógép billentyűire, és várta, hogy magukkal rántsák az ujjait. Lehunyta a szemét, és az ablakdeszkára gondolt, ahogy átsütött rajta a nap.

– Miért foglalkozom az emberekkel – kopácsolták az ujjai. – Egyszer voltam csak odalenn küldetésben, azt is jobb elfelejteni.

Húzták, lendítették az ujjait a billentyűk, és egészen kiürült Hillél feje, az ujjperceiben zsbongtak a gondolatai.

A legalázatosabb hívő is olyan lénynek képzei magát, aki Istenre hatással van. Megelégedését szolgálja, avagy földühíti. A hübrisz minden hívő lényben ott lappang. Jézust elragadta és halálos fényességbe vonta. Itt van a rokonság köztem és Jézus között. Túl közel merészkedtem a naphoz!

– Már megint magammal foglalkozom – dobolt az asztalon bosszúsan.

– És Jézussal – búgta az anyja a háta mögött. – Baj lesz még ebből, kisfiam.

Hillél előtt elhomályosodott a szoba, az íróasztal, az ablaktáblák, a sercegő villanykörték gomolyogtak, fodrozódtak, vékonyka erecskévé oldódva úszkáltak előtte. A talmudista hunyorgott, nagyokat pislantva bámulta az elváltozott szobát.

– Már megint... nem látok – suttogta. – Érezte az anyja tétova rebbenéseit, amint közeledik felé és visszahúzódik, a leheletét a szemhéján.

– Olvastam egy görög mondásban – mondta Hillél maga elé –, egy király együtt hált a saját anyjával, és amikor tudomást szerzett bűnéről, megvakította magát. – Még a világon sem voltál – búgta a mély orgona hang –, még a világon sem voltál, mikor...

Megkoccantva a tetőt, az ablakokat, aprókat pergetve, aztán egyre szélesebb, biztosabb ütemben zuhantak a cseppek a házra, az ablakra, a kertre, a rózsabokrok, a gyümölcsfák, a szőlőtövek húsos, kéregető leveleire. Az asszony az ajtóhoz suhant, résnyire kinyitotta, s látván a felhők súlyos, összefüggő rétegeit, melyek biztosan takarták a napot, fölvidulva kiabált a fiának.

– Nyugodtan kimehetsz a kertbe, szívem.

Hillél kilépett az ajtón, és rohant a sáros ösvényeken, a habzó, csattogó esőben, nem bánta, hogy csatakos lett a ruhája, fekete pettyes a szárnya, belerúgott a virágtövekbe, kihúzta az egyik szőlőbokor karóját, és elhajította, és a karó zúgva szállt, és eltűnt a felhőkben, és Hillél a sárba vetette magát, és fetrengett, visongott, rőfögött, kurjongatott, mint egy gyermek.

56

– Szóval gyanút fogtak – suttogta Illa anyja. – Ezért küldték el Hillélhez.

Síkele nem tudott elaludni, minduntalan fölkelte a férjét, és suttogott, suttogott sérelmeit sorolta, mennyire lenézik őt az angyalok, megjegyzéseket tesznek az öltözékére, csak a saját gyerekükkel törődnek, és legyintenek a Mindenségre, és azt suttogják, hogy Smuél anyja belekeveredett valamibe évezredekkel azelőtt, mikor küldetésben járt.

– Ezt majd reggel megbeszéljük – morogta Smuél.

Síkele a tó borostyánszínű vizére gondolt, a meszticek rőtbarna, fényesen tekergő ágaira. Kinyílt a szeme, magányosabb volt az alvó Smuél mellett, mintha egyedül feküdt volna az ágyban. Suttogott, suttogott, sístergő s betűi fölébresztették a férfit.

Beszélnie kellett, pedig tudta, hogy Smuélnek ki kellene aludnia magát, a férfinak az volt az érzése, hogy a szavakon keresztül lélegzik az asszony. Egyre elviselhetetlenebbé vált számára a szóáradat, merthogy róla beszéltek, arról, hogy sokat káromkodik, hogy újabban az asztal sarkába dobott újságot böngészi imádkozás helyett, hogy az angyalok azt suttogják, az apja gonosztevő volt.

– És te ezt el is hiszed? – kérdezte a férfi a falat piszkálgatva.

– Szóba se fogok állni az angyalokkal – válaszolta Síkele –, és te is jobban teszed, Smú, ha elkerülöd őket, mert olyan a nyelvük mostanában, mint Luciferé lehetett.

Az asszony hallgatott egy keveset, Smuél elbóbiskolt.

– Illa már egyáltalán nem imádkozik. – Síkele megbökte a férje hátát. Smuél szuszogva megfordult, de nem nyitotta ki a szemét.

– Tehetséges – suttogta Síkele.
– Tehetséges – bólogatott hunyt szemmel Smuél.
– Mégis minden kiesik a kezéből – folytatta az asszony. – Annyit eszik, mint egy ember, és nem csinál semmit, és olyan furcsa a lába, a keze, hogy sokszor szinte félek tőle.

Smuél már csak valami kellemetlen sirregést, cisszegést, szisszegést hallott álmai ködén át, mintha egy kihűlt vulkán ébredezett volna mellette.

– Megtanítjuk repülni – dörmögte –, és újra a fal felé fordult.

Anyám kifejtette a cérnát a hasítékokból, pörgök-forgok a tükör előtt, ki-villannak jégszürke műszárnyaim. Igazi szárnyaim vannak, remegve várják a levegőöveget. Szeret engem a tükör, kicsi vagyok benne, mint a kisdetek. Páros lábbal ugrálok a tengerparton, a karommal hadonászok, bohóckodok, mintha nem tudnék fölszállni.

Nézem az arcom a tükörben, kitátom a számat, a torkomig látok, én vagyok az.

A messiás.

Isten lánya.

Az egyetlen.

A kiválasztott.

Akire gondja van Istennek.

Anyu átszellemülten néz a szemembe, képzeld azt, hogy vannak szárnyaid! Mert neked igenis vannak szárnyaid!

Nagy nehezen fölemel, Repüüüüülj, nyögdécseli, és elenged, és a szőnyegpadlóra zuhanok.

Na, tudsz már repülni? Dörmögi apám az ágyból.

Nem tud mert nem is akar. Válaszolta anyám.

Mert egyszerűen lusta!

Te meg hülye vagy! Meredtem rá. Már indultam is az iskolába, de az ajtóba állt.

Nem engedem. Ilyen állapotban nem mehet el.

Megfeszült, meggömbült testtel szűkölt.

Mit félted úgy, dörmögi apám. Az Édenkertben vagyunk, nem a Galutban.

*

Egy városszéli elhagyatott játszótéren vártam, nem is tudom, mire. Hogy véget érjen a tanítás.

A hinták üresen lengtek, a gazban mézes, tejes manna virított, leszakítottam és megettem.

Elsétáltam az édenkerti tóhoz. Bámultam a vizet, az alján felhők bodorodnak, és bíbor egek nyílnak. Ha beledobok egy kavicsot, hallani lehet, ahogy sikolt, mikor odalenn találkozik a néma úrral. Órák teltek így el, csak dobáltam a vízbe a kavicsokat.

Mi az a Galut?

Előveszem a törökönymet. Most nyugodtan szopogathatom a hüvelykujjamat.

Úgy tűnik, a tankönyvíró küldetéséből visszatért angyalok emlékeiből él.
Itt van Jézus! Csönd. Itt van. A lap alján. Ó a Fényesség Szem. Az emlékezés Jánbútja.

És itt van a galagonya is, alatta a Galut. A Galut, Dávid király kovásza. A pogromok Isten virágai. Szép gondolatok! Repülj, repülj, Jézus!

A tankönyv csobban. A víz mézzé derül.

Ismered őt? Kérdeztem. A tó mélyére láttam, egészen a sárga, zúgó kövekig. Ismered őt? Zúgták a kövek.

Arra gondoltam, hogy Jézus nagy ritkán tényleg itt van. Egészen közel. Zavartan és előzékenyen köszöntik őt az angyalok. Viccelődnek is rajta.

Vicces Jézus. A földiek nem értik ezt.

Valamiért szégyellik őt az angyalok.

És mivel csukott szemmel érzékeljük őt igazán, mint a muzsikát, szólni nem szól, még csak nem is üzen. Igen! A hiánya ingerli őket.

Te találkoztál már vele? Kérdeztem.

Találkoztál. Zúgtak odalenn a vizek.

Szopogatom az ujjam... elr évülök... olyan ez, mint mikor egészen közlelről halljuk a vizek gondolatait, hogy szinte fáj... vele csak olyasvalaki találkozzhat, aki térben és időben végtelen, s az én tehetetlen vizeim közelebb állanak hozzá, mint az összes emberek és angyalok... Az én szelíd tükreim hasonlítanak az ő szelídségéhez, és a viharaim az ő haragjához, mely tornyosult és elült, mely jottányit sem változtatott a lelkén...

Persze ismerem Jézust, hogysisne ismerném az embert, aki megzavarta a Kimondhatatlant, aki elnémította Őt... – Hát képtelen vagy iskola után hazaindulni?

Már mindenhol kerestelek. Voltam az ateisták negyedében és a kenyérsütőknél, akik sütik a tiltott, nagy barna kenyereket, hogy ne feledjük a szagokat és az ízeket. Voltam az elátkozottaknál... te föl se tudod fogni, micsoda vidékre kerültem... miattad... keresztetek mindenütt... az angyalok nyakláncán, a tornyokon, a falakon... és mindegyiken ugyanaz a szörnyű halott. Voltam az összes felszámolásra ítélt negyedben, és te sehol! Sehol egy jel, egy hang!

Mi abban a tragédia, hogy sétáltam egyet a jó levegőn?

Kihúztam a lábam a vízből.

A hüvelykujjamat nagyon hevesen szopogattam.

Fura az anyám nadrágja. A cipzárja furán kidudorodik. Merően néz. Megfeszül a pofacsontjain a bőr. Ragyogó szeme most valahogy kifakult.

Ha elmész az iskolába, nem tudhatom, hogy valaha látlak-e még.

Ezt direkt csinálod? Bénuljon le a szárnyam? Fájduljon meg az apád feje? Nem tudhatom, hogy dibukok vagy maga Ásmodáj...

– Hagyjál már békén! – kiabáltam.

Anyu megragadta a karom.

– Én már úgysem vagyok más, mint egy rakás táplálék. Azért vagyok, hogy vonszoljalak, míg bele nem rokkanok, míg... míg, míg már azt hittem, hogy megint Hillélhez küldtek, kicsikém.

Éreztem, hogy most kellene valami kedveset mondani, megpusztilni, magamhoz szorítani, most kellene, mert aztán késő lesz.

– Tőled lettem beteg – mondtam komoran.

Anyu összehúzódkodott, rémült fények villantak.

– Bűnbak vagyok megint – suttogta –, a zsidók mindenütt bűnbakok. Mindenütt.

Megrázta magát, és eliramodott, szaladt ide-oda a parton, szárnya kinyílt, göndör fürtjei szemébe hulltak, érthetetlen szavakat gajdolt, jajongott, és elfogyott körülötte a levegő, kékülve fuldokolt, és tépte, szaggatta magáról a ruhát, lefoszlott róla kékeszöld blúza, a kordbársony nadrág, és az alsóruhák is mind ott heverték a parton.

A nap eltűnt a tóban, csak a derengése maradt. A tó vize sötét volt és mozdatlan. Lesütöttem a szemem.

– Ne haragudjál, bánom, nagyon bánom, hogy iskola után nem mentem haza, és visszaszívok mindent, amit mondtam, és visszaszívom azt is, hogy nem mentem haza. Ne haragudjál. Elnézést kérek!

Anyu félelmetesen morgott. Szárnyai lecsüngtek... már elcsendesedett, a melle nem süllyed, nem emelkedik. Letérdelek mellé, és simogatom, puszilgatom az arcát. – Anyu, anyu, anyukám!

Jéghideg volt a bőre, egy szót formált a szája, minden erejét összeszedve nyögdecsele az az elérhetetlen szót, fölemelkedett, és zihálva elnyúlt a fehér kavicsokon.

Szerzőink könyvei

